

3. Фут Н. Будущее медиа – сейчас / Н. Фут // Маркетинговые исследования в Украине. – 2008. – № 3(22). – С. 50–54.
4. Гаврилов Д. А. Оценка эффективности банковской рекламы / Д. А. Гаврилов // Банковское дело. – 2006. – № 4. – С. 20–25.
5. Сулейманова Б. М. Система продвижения товаров и услуг как один из инструментов комплекса маркетинга / Б. М. Сулейманова // Маркетинг в России и за рубежом. – 2008. – № 4 (66). – С. 76–84.
6. Исин Ж. М. Ключевые вопросы маркетинговой стратегии в банковской сфере / Ж. М. Исин // Маркетинг в России и за рубежом. – 2009. – № 5 (73). – С. 80–88.
7. Тонков М. Специфика продвижения банковских услуг / М. Тонков // Банковский менеджмент. – 2008. – № 4. – С. 39–41.
8. Галіцейська Ю. Ресурсна база комерційного банку: сучасний стан та можливі напрями оптимізації / Ю. Галіцейська // Вісник Тернопільського державного економічного університету. – 2006. – № 3. – С. 124–130.
9. Шевцова О. Й. Маркетинг в банківській діяльності: дослідження та планування / О. Й. Шевцова // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Ринкові перетворення в Україні в умовах світових інтеграційних процесів: зб. наук. праць. – Львів: Інститут регіональних досліджень НАН України. – 2005. – Вип. 6 (LVI). – С. 326 – 330.
10. Исследование отношения украинцев к рекламе в 2007 году // Маркетинговые исследования в Украине. – 2008. – № 1 (26). – С. 73–79.

Надійшла до редколегії 25.06.2010.

УДК 338.46

Н. І. Гражевська, В.І. Трохименко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ЕВОЛЮЦІЯ РЕГУЛЯТОРНИХ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ У ТРАНСФОРМАЦІЙНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Досліджено сутність, складові та основні етапи еволюції регуляторних механізмів розвитку ринку банківських послуг за умов трансформації світової економіки. Охарактеризовано основні моделі державного регулювання та розкрито суперечності наддержавного регулювання ринку банківських послуг.

Ключові слова: глобалізація світової економіки, ринок банківських послуг, регуляторні механізми розвитку ринку банківських послуг, регулювання ринку банківських послуг.

В статье исследованы сущность, структура и основные этапы эволюции регуляторных механизмов развития рынка банковских услуг в условиях трансформации мировой экономики. Охарактеризованы основные модели государственного регулирования и раскрыты противоречия надгосударственного регулирования рынка банковских услуг.

Ключевые слова: глобализация мировой экономики, рынок банковских услуг, регуляторные механизмы развития рынка банковских услуг, регулирование рынка банковских услуг.

The article examines the nature, structure and main stages of evolution of regulatory mechanisms of the development of the banking services market in terms of transformation of the world economy. We characterize also the basic models of government regulation and disclosure antagonisms of надгосударственного регулирования of the banking services market.

Key words: globalization of world economy, the banking services market, the regulatory mechanisms of development of the banking services market, regulation of the banking services.

Реалії сучасного розвитку національних економік свідчать про те, що виконання банківською системою притаманних їй макроекономічних функцій неможливе без налагодження ефективної взаємодії з державними і наддержавними інституціями та організаціями. Відтак дослідження еволюції регуляторних механізмів розвитку ринку банківських послуг є актуальною проблемою економічної науки та господарської практики в контексті формування сприятливих умов для ефективного функціонування як національного, так і глобального фінансових ринків. Особливої актуальності зазначені процеси набувають в умовах світової фінансово-економічної кризи, яка засвідчила, що виключно ринкове саморегулювання не в змозі сформувати економічну систему, здатну адекватно реагувати на дестабілізуючі фактори та ефективно протидіяти їм.

Аналіз наукової літератури показує, що зазначені проблеми привертають все більшу увагу відомих вітчизняних та зарубіжних економістів: В. Базилевича, Є. Балларіна, К. Барлтрона, С. Валдеса, О. Васюренка, В. Вітлінського, А. Гальчинського, В. Геєця, Д. Гладких, Ю. Головіна, О. Дзюблюка, Ю. Заруби, В. Заутера, О. Лаврушина, Ж. Ламбена, І. Лютого, З. Луцишин, В. Міщенко, А. Мороза, С. Науменкової, П. Роуз, М. Савлука, Дж. Сондерса, Дж. Стенлейка, В. Усокіна, Е. Уткіна, А. Чухна та ін. Водночас загострення проблем стабілізації грошово-кредитної системи, забезпечення динамічного економічного зростання та економічної безпеки трансформаційних економік в умовах розгортання глобальних криз і потрясінь загострює потребу в подальших наукових пошуках у цій царині.

Метою пропонованої статті є дослідження еволюції регуляторних механізмів розвитку ринку банківських послуг в трансформаційній економіці та обґрунтування на цій основі практичних рекомендацій щодо підвищення ефективності функціонування грошово-кредитної системи в Україні.

Результати аналізу теорії та практики світогосподарського розвитку дають підстави стверджувати, що регуляторний механізм ринку банківських послуг в сучасній ринковій економіці є динамічною системою взаємоузгоджених елементів: економічних, організаційних, правових та інформаційно-аналітичних форм, методів, інструментів та важелів впливу на суб'єктів господарювання. У процесі його еволюції протягом останніх 40 років можна виокремити три найважливіші етапи.

Перший етап (1970-ті – початок 1980-их рр.) був пов'язаний з дерегулюванням національних ринків, характеризувався рішучою відмовою від протекціоністського національного регулювання конкуренції та лібералізацією ринкових відносин шляхом ліквідації державного контролю та обмежень щодо ставок кредитів і депозитів. Ці заходи зазвичай впроваджувалися в період високої інфляції, яка призводила до підвищення відсоткових ставок. Відтак полегшення кількісних, цінних та відсоткових обмежень було типовою реакцією на зовнішні шоки.

Другий етап (1980-ті – 1990-ті рр.) характеризувався регулюванням, заснованим переважно на ринкових механізмах. Обмеження щодо переліку фінансових послуг, які надаються, були ліквідовані або мінімізовані, що дозволило компаніям використовувати комбінації різних фінансових продуктів для найкращого задоволення потреб споживачів. Крім того, в багатьох країнах лібералізація доступу на ринки призвела до зближення банків з іншими компаніями, які надають фінансові послуги, наприклад, здійснюючи угоди з цінними паперами.

Третій етап (кінець 1990-х рр. – по теперішній час), характеризується зміною об'єкта регулювання, яким постає глобальний ринок. На цьому етапі продовжується еволюція механізмів регулювання, викликаних появою глобальних фінансово-кредитних інституцій та організацій [6].

Таким чином, врегулювання ринку банківських послуг нині здійснюється на таких основних рівнях:

– національному (відображається в макроекономічній та зовнішньоторговельній політиці держави);

- регіональному (виявляється в макроекономічній і торговельній політиці інтеграційних утворень окремих країн);
- глобальному (відображається в цілях і стратегіях міжнародних економічних організацій).

При цьому регуляторні механізми розвитку ринку банківських послуг за умов трансформації світової економіки є складними, заснованими на суперечливій взаємодії різнорівневих режимів, а саме:

- нерегульованих ринків, на яких діяльність учасників ринку упорядковується звичайними (неспеціалізованими) законами держави;
- саморегулювання, яке здійснюється шляхом взаємодії учасників відповідного ринку без втручання держави;
- регламентованого регулювання, за якого управлінський орган встановлює для учасників ринку спеціальні правила та контролює їх виконання.

Варто зауважити, що нині розвиток ринку банківських послуг знаходиться у сфері особливих інтересів держав світу у зв'язку із загостренням проблем забезпечення економічної безпеки національних економік за умов глобальних кризових потрясінь. Йдеться про те, що однією з визначальних тенденцій розвитку сучасних фінансових ринків, разом із загальною лібералізацією економічних процесів, є тенденція до посилення їх державного регулювання. При цьому держава має балансувати між необхідністю забезпечення безпеки і стабільності з одного боку, та необхідністю економічного зростання і ринкової ефективності – з іншого [1].

Крім державних органів влади та регіональних інтеграційних об'єднань, важливу роль в регулюванні світового ринку банківських послуг відіграють міжнародні економічні організації, зокрема Банк міжнародних розрахунків, Група світового банку, Міжнародний валютний фонд (МВФ), Світова організація торгівлі (СОТ). Водночас слід погодитися з тим, що глобальні економічні організації на сучасному етапі не виконують належним чином функції врегулювання процесів глобалізації та часто обмежують поширення її позитивного ефекту [7, с. 40]. Аналізуючи суттєві системні вади, притаманні діяльності впливових міжнародних структур, сучасні дослідники звертають увагу на таке:

- недемократичний спосіб просування ліберальних глобалістських принципів;
- нав'язування типових схем економічної політики та нехтування національною специфікою господарського розвитку;
- прийняття рішень, спрямованих на захист інтересів транснаціональних компаній та правлячих еліт;
- бюрократизацію діяльності, надмірну формалізацію процесів прийняття рішень, інституційну інертність тощо [3, с. 326].

Слід погодитися з тим, що діяльність МВФ та СБ – яскрава ілюстрація суперечливих проблем, які породжує функціонування сучасних міжнародних організацій. Хоча МВФ було засновано в 1944 р. на конференції в Бреттен-Вудсі для нагляду над глобальними правилами управління грошовими та валютними відносинами, його основна діяльність протягом останнього часу спрямована на забезпечення технічними консультаціями, економічним керівництвом та фінансовими позиками слабких економік, переважно країн, що розвиваються. При цьому доступ до фінансової допомоги надається на специфічних умовах, які часто називають принципом «обумовленості». Наприклад, МВФ може наполягати на тому, щоб уряд, який потребує фінансової допомоги, обмежив кредитування та зменшив державні видатки, мінімізував заробітну плату та можливості працевлаштування населення, девальвував національну валюту, скоротив програми соціального забезпечення.

Однак жорстко «обумовлене» кредитування для країн із трансформаційними економіками досить часто супроводжується напруженістю та соціальними кон-

фліктами, які загострюють проблеми розвитку перехідних суспільств в умовах глобалізації. У зв'язку з цим Д. Гелд звертає увагу на те, що останнім часом МВФ має тенденцію здійснювати «структурну перебудову» відповідно до міжнародної економіки як заданої точки орієнтації, не беручи до уваги як зовнішні причини труднощів країн, так і структурний тиск і жорсткість самої світової економіки. На думку вченого, країни, що розвиваються, за сучасних умов мають не так багато можливостей чинити цьому опір [2, с. 132].

Критикуючи політику МВФ, Дж. Стігліц зазначає, що ця організація, створювалась для надання допомоги країнам, що потрапляють у кризові фінансові ситуації. Однак нині основні її вимоги – лібералізація ринку капіталів, вільна репатріація прибутків, підтримка високих курсів національних валют – висувуються та реалізуються не стільки в інтересах країн-реципієнтів кредитної «допомоги», скільки в інтересах провідних фінансових центрів світу [11, с. 249]. Сучасна світова фінансово-економічна криза яскраво висвітлила проблему невідповідності різкого зростання лібералізації фінансово-економічних потоків та глобальної макроекономічної керованості світогосподарського розвитку.

Це ж саме стосується діяльності Світового банку. Хоча його кредитна політика пройшла тривалу еволюцію, у 80-ті роки ХХ ст., вона почала безпосередньо пов'язуватися із позичками на «структурну» чи «секторну» перебудову, вимагаючи від позичальників встановлення правильних монетарних чи фіскальних стандартів, надання більшої допомоги приватному сектору, послідовного усунення внутрішнього захисту від транснаціональних сил та надання переваг ринковому вирішенню питання виробництва та розподілу [13, с. 29]. Згодом принцип обумовленості включив вимоги «гарного урядування», зокрема – поваги до прав людини, встановлення ліберальної демократії, механізму політичної відповідальності та ефективного державного адміністрування. На цих умовах допомоги наполягає «домінуюча коаліція» розвинутих індустріальних держав, які контролюють політику СБ [14, с. 37].

Важливо зазначити, що як і у МВФ, розподіл права голосу членів СБ залежить від їхнього індивідуального фінансового внеску. Відтак геоекономічна впливовість є визначальним фактором процедури прийняття рішень. Тому не дивно, що СБ був втягнений у напружену дискусію стосовно того, чи його політика відображає реальне економічне становище, чи наближається до стратегії «реколонізації». Прихильники останнього погляду стверджують, що суверенні права країн порушуються директивами СБ, які руйнують найважливіші умови національного самовизначення. Вони вважають, що СБ нав'язує свої економічні та політичні стандарти (стандарти Півночі) без належного врахування місцевих обставин та інтересів.

У контексті проблеми, що досліджується, важливо наголосити на тому, що повномасштабна криза, яку наразі переживає глобальна фінансова система підтвердила неефективність наявного інституційного врегулювання світової економіки, а саме: механізмів прогнозування та раннього попередження глобальних криз; ефективних інструментів щодо попередження та мінімізації наслідків кризових явищ; механізмів впливу на стратегії, що здійснюються учасниками ринку банківських послуг тощо. Таким чином, попри інтеграцію ринків банківських послуг, посилення зв'язків між фінансовими системами окремих країн, їх врегулювання здійснюється, як і раніше, головним чином на національному рівні, в чому і виявляється суперечливість розгортання сучасних глобалізаційних процесів.

Аналіз засвідчує, що залежно від особливостей функціонування національної фінансової системи, обумовлених специфікою законодавства, рівнем економічного розвитку і регулювання економіки, в сучасному світі можна виокремити такі три моделі наглядних систем:

1) секторну, яка ґрунтується на чіткому поділі завдань і функцій наглядних органів щодо регулювання окремих секторів, зокрема банківського, страхового та фондового ринків (Болгарія, Греція, Іспанія, Кіпр, Литва, Румунія, Словенія);

2) функціональну, відповідно до якої обов'язки регуляторних органів розподілено на основі відповідних завдань і функцій нагляду (Італія, Нідерланди, Португалія, Франція);

3) мегарегуляторну, засновану на концентрації всіх наглядових функцій в єдиному наглядовому органі (Австрія, Великобританія, Німеччина, Данія, Швеція, Японія, Мальта, Угорщина, Латвія).

Практика функціонування ринків банківських послуг у більшості країн світу, підтверджує, що в більшості з них основні функції регулювання зазначеного ринку покладені на міністерство фінансів чи міністерство економіки та центральний банк (табл. 1).

Водночас спостерігається тенденція переорієнтації національних урядів на модель мегарегулятора, що пов'язано зі зростанням лібералізації та відкритості ринків, появою транснаціональних фінансових конгломератів та нових фінансових інструментів, що поєднують в собі ознаки різних фінансових продуктів. При цьому мегарегулятором стає організація, яка здійснює, принаймні, пруденційний нагляд за діяльністю, як мінімум, трьох секторів ринку фінансових послуг, зокрема ринку банківських, страхових послуг та ринку цінних паперів. Так, першими перехід до створення єдиного наглядового органу за ринком фінансових послуг – управління з нагляду фінансових послуг – в ЄС здійснили Данія і Швеція, потім – Великобританія.

Таблиця 1

Суб'єкти державного регулювання ринку банківських послуг в країнах ЄС-25, США, Японії

Країна	Суб'єкти, що регулюють діяльність на ринку
Австрія	Федеральне міністерство фінансів, міністерство юстиції, Управління із захисту прав споживачів
Бельгія	Міністерство фінансів, Комісія з роботи з банками та фінансами
Великобританія	Банк Англії, Казначейство, Управління фінансових послуг
Угорщина	Міністерство фінансів
Німеччина	Міністерство фінансів, Управління фінансових послуг
Греція	Міністерство економіки, Центральний банк
Данія	Міністерство економіки
Ірландія	Міністерство фінансів
Ісландія	Міністерство економіки
Іспанія	Міністерство економіки і фінансів
Італія	Міжвідомча комісія з кредитних та фінансових відносин, Міністерство економіки і фінансів, Центральний банк
Люксембург	Міністерство фінансів
Нідерланди	Міністерство фінансів
Польща	Міністерство фінансів, Державне казначейство
Португалія	Міністерство фінансів
Словенія	Міністерство фінансів, Центральний банк
США	Рада управляючих Федеральною резервною системою, Управління контролера грошового обігу, Федеральна корпорація зі страхування депозитів, Комісія з бірж і цінних паперів
Фінляндія	Міністерство фінансів, Комісія з банків і фінансів
Чехія	Центральний Банк
Швеція	Міністерство фінансів
Японія	Управління фінансових послуг

Щодо країн з перехідною економікою, то, на думку сучасних дослідників, застосування зазначеної моделі регулювання в цих країнах є недоцільним внаслідок

док незавершеності лібералізаційних процесів, неоднорідності та фрагментарності розвитку їхніх фінансових ринків [9, 12].

У зв'язку з цим зауважимо, що сучасні дослідники виокремлюють такі найважливіші функції державного регулювання ринку банківських послуг:

– організаційну, спрямовану на досягнення економічної стабільності шляхом створення певних правил, якими банківські інститути будуть керуватися, реалізуючи свою політику;

– захисну, яка виводиться з організаційної і означає, що правила, які встановлюються у банківській діяльності, повинні забезпечувати захист вкладників;

– стабілізаційну, пов'язану з використанням різноманітних запобіжних заходів щодо усунення дестабілізуючих елементів у діяльності банківських установ [2].

Водночас вважається, що механізм регулювання ринку банківських послуг складаються з таких основних елементів (табл. 2):

1) пруденційного регулювання, метою якого є безпечне і надійне функціонування постачальників банківських послуг;

2) регулювання конкуренції, яке гарантує постачальникам банківських послуг, що ринок функціонуватиме належним чином;

3) захисту покупців, що встановлює правила щодо захисту кінцевих споживачів банківських послуг.

Таблиця 2

Складові механізми регулювання ринку банківських послуг

Вид регулювання	Інструменти регулювання	Цілі держави
Пруденційне регулювання	– мінімальні вимоги до капіталу; – диверсифікація портфелю; – загальний контроль за управлінням ризиками; – перевірка фінансових інститутів	– мінімізація ймовірності виникнення банкрутства; – зниження загроз наступних ризиків чи шоків для національної фінансової системи
Регулювання конкуренції	– регулювання доступу на ринок; – порядок доступу нових учасників на ринок та процедура виходу з нього; – обмеження щодо структури власності та управління організацією; – політика у сфері злиттів і поглинань; – обмеження щодо концентрації бізнесу	– захист споживачів; – створення умов для розвитку конкурентних відносин
Захист споживачів	– страхування депозитів; – забезпечення конфіденційності та захист від шахрайства	– захист споживачів; – попередження порушень ринкової конкуренції

Важливо наголосити, що ефективний механізм державного регулювання ринку банківських послуг на сучасному етапі еволюції світогосподарських зв'язків є запорукою розбудови конкурентоспроможної економіки. Слід погодитися з тим, що в основу зазначеного механізму мають бути покладені такі загальні принципи:

– достатність (державна повинна здійснювати регулювання банківської діяльності лише в межах своїх компетенцій, визначених законом);

– адекватність (відповідність методів державного регулювання реальному стану банківської системи);

– еластичність (гнучкість методів регулювання, їх зміна залежно від ситуації, вимог сучасності);

– послідовність (суворе дотримання обраної економічної політики протягом певного відрізка часу);

– відкритість (поінформованість юридичних та фізичних осіб щодо намірів державних органів влади не тільки в банківській сфері, а й в економіці в цілому);

– справедливість (рівність всіх банківських установ перед державними інституціями та організаціями, що регулюють діяльність банків).

Крім того, сучасні дослідники виділяють низку спеціальних (економіко-правових) принципів системи ефективного державного регулювання ринку банківських послуг, а саме: забезпечення свободи економічної діяльності; неухильного виконання економічних нормативів, установлених регулятивними органами країни відповідно до чинного законодавства; поєднання публічних і приватних засад у фінансово-кредитній сфері; задоволення потреб клієнтів та максимізації отримання прибутку банківськими установами; добровільності взаємовідносин і взаємної зацікавленості банківських та інших фінансово-кредитних установ та їхніх клієнтів; підтримки конкуренції та заборони економічної діяльності, спрямованої на монополізацію й недобросовісну конкуренцію тощо [4].

У контексті проблеми, що досліджується, заслуговують на увагу методи державного регулювання ринку банківських послуг, що використовуються у світовій практиці. Останні можна згрупувати таким чином:

1) обмеження доступу на ринок банківських послуг (запровадження загальної квоти на іноземну участь у національному ринку банківських послуг; обмеження рівня іноземної участі в кожному окремому банку; обмеження кількості ліцензій, які щорічно видаються для новостворених банків; дискримінаційні (завищені) вимоги до рівня статутного капіталу; обмеження за формою банківської установи (наприклад, заборона відкриття філій); обмеження за видами та обсягом дозволеної діяльності; заборона на здійснення транскордонних операцій; дискримінаційні вимоги щодо найму персоналу та складу органів управління тощо;

2) методи, що впливають на умови функціонування іноземних постачальників банківських послуг після створення останніми комерційної присутності в приймаючій країні (обмеження переліку чи обсягу послуг, які надаються; територіальні обмеження здійснення операцій; встановлення диференційованих податкових ставок чи стягнення додаткових податків і зборів за операціями нерезидентів, пов'язаними з наданням банківських послуг; додаткові вимоги щодо ліцензування та сертифікації для нерезидентів та ін.).

Як відомо, в Україні функції регулятора ринку банківських послуг здійснює Національний банк України, метою якого згідно із Законом України «Про банки і банківську діяльність» є забезпечення стабільності банківської системи та захист інтересів вкладників і кредиторів щодо безпеки зберігання коштів клієнтів на рахунках [5]. При цьому забезпечення державою умов для розвитку банківського сектора здійснюється за чотирма головними напрямками: (1) удосконалення законодавства; (2) розвиток інфраструктури банківського бізнесу; (3) удосконалення банківського регулювання та нагляду; (4) удосконалення сфери державних фінансів [5]. Правовою основою державного регулювання банківської сфери в Україні є Конституція України, Цивільний і Господарський кодекси, закони України, що регламентують діяльність на ринку банківських послуг, нормативні документи уповноважених державних органів. Основними формами державного регулювання ринку банківських послуг є ведення реєстру фінансових-кредитних установ, ліцензування, нормативно-правові акти, нагляд тощо.

Характеризуючи розвиток ринку банківських послуг в Україні слід зауважити, що друга половина 2008–2009 рр. виявилася найскладнішим періодом його функціонування за останнє десятиліття: лише за період з 01.10.2008 р. по 01.02.2010 р. загальний відтік коштів фізичних осіб, коштів суб'єктів господарювання та небанківських фінансових установ перевищив 90 млрд грн. (25,7%), сальдові збитки банків України за 2009 р. досягли 31,492 млрд грн. За 2009 р. статистично зафіксована проблема заборгованість збільшилась у 3,9 раза – до 69,935 млрд грн [10].

Нині надзвичайно гострою для українських банків є проблема якості активів та достатності капіталу. Її вирішення має базуватися передусім на підтримці

функціональної спроможності банків з метою активізації кредитування економіки, створення умов для відновлення інвестиційних потоків та упередження появи економічних дисбалансів та моральних ризиків. За цих обставин найважливішими напрямками вдосконалення регуляторних механізмів розвитку ринку банківських послуг в Україні є такі [10, с. 111–112]:

- мінімізація конфліктів між НБУ та урядом в питаннях грошово-кредитної і фінансово-бюджетної політики;
- оптимізація управління НБУ в частині адекватності вживаних заходів об'єктивним реаліям, зменшення впливу на його діяльність політичних та комерційних кіл;
- припинення розширення мережі державних банків з огляду на низьку ефективність рекапіталізаційних заходів;
- активізація процесів ліквідації неефективних та нежиттєздатних банків;
- стимулювання процесів консолідації банків за рахунок посилення вимог до переліку їхніх операцій та їх спеціалізації;
- перегляд функцій банківського нагляду в напрямі забезпечення оперативності та адекватності оцінок щодо погіршення фінансового становища банківських установ;
- розробка та впровадження процедур макропруденційного нагляду задля відстеження ризиків для стабільності фінансового ринку;
- перегляд підходів до регулювання присутності іноземного капіталу в національному банківському секторі в напрямі обмеження сегментів діяльності для банків з іноземним капіталом;
- підвищення рівня захисту прав кредиторів;
- удосконалення базових засад рефінансування банківського сектора з метою активізації інвестиційних процесів у національній економіці

Бібліографічні посилання і примітки

1. Базилевич В. Д. Метафізика економіки / В. Д. Базилевич, В. В. Ільїн. – К.: Знання, 2007. – 718 с.
2. Гелд Дейвід. Демократія та глобальний устрій / Дейвід Гелд; пер. з англ. О. Юдіна, О. Межевікіна. – К.: Port-Royal, 2005. – 358с.
3. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін / Н. І. Гражевська. – К.: Знання, 2008. – 431 с.
4. Д'яконова І. І. Державне регулювання банківської діяльності: вивчення моделей, обґрунтування категоріального апарату / І. І. Д'яконова // Вісник УАБС. – 2007. – № 2 (23) – С. 9–16.
5. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7 грудня 2001 р. № 2121 – III // Законодавчі і нормативні акти з банківської діяльності (додаток до журналу «Вісник національного банку України»). – 2001. – № 1. – С. 3–46.
6. Кидуэлл Д. С. Финансовые институты, рынки, деньги / Д. С. Кидуэлл, Р. Л. Петерсон, Д. У. Блэкуэлл. СПб: Питер, 2004.
7. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації / [Я. А. Жаліло, Я. Б. Базилюк, Я. В. Белінська, С. В. Давиденко, В. А. Комаров, Г. Є. Петрова, О. М. Струк]; за ред. Я. А. Жаліла. – К.: Знання України, 2005. – 388 с.
8. Лаутс Е. Б. Рынок банковских услуг: правовое обеспечение стабильности / Е. Б. Лаутс. – М.: Волтерс Клувер, 2008. – 280 с.
9. Мошенський С. З. Моделі державного регулювання фінансових установ / С. З. Мошенський // Фінанси України. – 2008. – № 6 (151). – С. 89 – 98.
10. Новий курс: реформи в Україні. 2010-2015. Національна доповідь / за заг. ред. В. М. Гейця [та ін.]. – К.: НВЦ НБУВ, 2010. – 240 с.
11. Стиглиц Дж. Ю. Глобализация: тревожные тенденции / Дж. Ю. Стиглиц; пер. с англ. и примечания Г. Г. Пирогова. – М.: Национальный общественно-научный фонд, 2003. – 304 с.
12. Чухно А. Сучасна фінансово-економічна криза: природа, шляхи і методи подолання / А. Чухно // Економіка України. – 2010. – № 2. – С. 4–13.

13. Babai D. International Monetary Fund. In J. Krieger (ed). The Oxford Companion to Politics of the World. Oxford: Oxford University Press, 1993. – 84 p.

14. Leftimich A. Governance, the state and the politics of development. Development and change, 25, 2, 1994. – P. 27–38.

Надійшло до редколегії 7.04.2010.

УДК 336.742

Ж. М. Довгань, С. Я. Пруський

Тернопільський національний економічний університет

ПРОБЛЕМИ КАПІТАЛІЗАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНИХ БАНКІВ

У статті досліджуються актуальні питання капіталізації банківської системи України. Проаналізовано структуру власного капіталу вітчизняних банків. Розглянуто проблеми недостатньої капіталізації українських банків та запропоновано шляхи їх вирішення.

Ключові слова: банківський капітал, власний капітал, капіталізація банків, статутний капітал банків, активи банків, зобов'язання банків.

В статье исследуются актуальные вопросы капитализации банковской системы Украины. Проанализирована структура собственного капитала отечественных банков. Рассмотрены проблемы недостаточной капитализации украинских банков и предложены пути их решения.

Ключевые слова: банковский капитал, собственный капитал, капитализация банков, уставной капитал банков, активы банков, обязательства банков.

The article examines issues of capitalization of the banking system of Ukraine. Examination of equity of domestic banks. The problems of insufficient capitalization of Ukrainian banks and proposed solutions.

Key words: Bank capital, equity capitalization of banks, the share capital, assets of banks, liabilities of banks.

Актуальність теми. Важливим напрямом управління діяльністю комерційних банків є оцінка достатності і відповідності власного капіталу темпам розвитку активів банку і нормативним вимогам регулюючих органів з метою мінімізації банківських ризиків. Адже ефективність роботи банку і його стійкість значною мірою залежать від розмірів його капіталу. Підтримання необхідної величини власного капіталу банків є одним із основних завдань не лише їх менеджерів, але й державних органів, які контролюють роботу банківської системи в цілому. Тому одним із першочергових завдань для вітчизняної банківської системи є необхідність зростання рівня концентрації банківського капіталу шляхом залучення комерційними банками додаткового акціонерного капіталу, капіталізації їх прибутку, банкрутства неплатоспроможних банків, злиття або приєднання комерційних банків, утворення банківських холдингів.

Реалізація зазначених положень значною мірою залежить від розуміння сутності капіталізації банків. Капіталізація є одним із ключових індикаторів розвитку банківської системи.

Незважаючи на всю складність проблеми капіталізації, вітчизняні вчені–економісти і практики пропонують способи її покращання. Зокрема проблеми забезпечення банківського сектора достатнім капіталом розглядаються у вітчизняних працях А. Вожжова, О. Дзюблюка, О. Кириченка, А. Мороза, Л. Примостки та ін. Серед російських вчених варто виділити праці В. І. Колесникова, О. І. Лавру-